

მეფემსი

მე ვარ მწყემსი ყეილი: მწყემსმან კეიოლმან სული თვისი დაჰსდღის ცხოვართათვის. (იოან. 10—11).

ვპოვე ცხოვარი ჩემი წარწყმედული. ესრეთ ივის სინარული ცათა შინა, ერთსათვის ცოდვილისა. (ლუკ. 15—4).

მოვედიო ჩემდა ყოველნი მამურალნი და ჴვიროთ-მძიმენი და მე განგისვენო თქვენ. (მათ. 11—28).

№ 20

1883—1893

30 ოქტომბერს.

გ ა ზ ე თ ი ს ფ ა ს ი :

«მწყემსი»		«მწყემსი» რუსული გამოცემით	
12 თოვით	5 მან.	12 თოვით	6 მან.
6 —	8 —	6 —	4 —

ფელისა და წერილების გაგზავნა შეიძლება ამ ბარესით: *Въ Къиримъ, въ редакцію „Михемси“ и „Пастыръ“.*

ყველა სტატიები და კორესპონდენციები, რომელნიც იქმნებიან დასაბუთებულ გამოგზავნილი ვრცელად და გასაგებად უნდა იყენებ ავტორთაგან ხელ-მოწერილინი.

სტატია, რომელიც არ დაიბეჭდება, სამი თვის განმავლობაში შეიძლება ავტორებს მათის სარგებოთ უკანვე დაბრუნოს.

სტატიები მიიღება რუსულს ენაზედ დაწერილინიც და თარგმნით დაიბეჭდებიან.

ქართლ-კახეთის ეპარქიის მთელი სამღვდლოების დეპუტატების კრებისა გამო ქ. თბილისში ოქტომბრის 8—14-დღე.

სამღვდლოების კრებები, რომელთაც საენაღ აქვთ მხოლოდ სასულიერო სასწავლებლების ხარჯთა-აღრიცხვის განხილვა და დამტკიცება, მაინც და მაინც სწინტერესონი არ არიან საზოგადოებისათვის. მაგრამ როცა ეს კრებები ამ საენებთან ერთად იკვლევენ და ინილავენ სხვა-და-სხვა ღონისძიებთა, რომ თავიანთი მიმე მოვალეობა მტკიცედ აღასრულონ ქრისტეს ერცელს ყანაში, მაშინ სამღვდლოე-

ბის კრებათა მოქმედება სწინტერესო და საყურადღებოა მთელი მხარისა და საზოგადოებისათვის. ამისთანა შემთხვევაში ყაცი ცხადთ ხედავს, თუ რა მდგომა რეობაშია მართლ-მადიდებელი სარწმუნოების ვაგრცელების საქმე და ან რა დაბრკოლება ხდება სამღვდლოებას თავისი მიმე მოვალეობის აღსრულების დროს. ამიტომ ასეთი კრებების დანიშნვას ყოველთვის ყურადღებით ადევნებს თვალს საზოგადოება და მოუთმენლად ელის, თუ რა სარგებლობას მოუტანს საზოგადოებას ამ კრებათა დადგენილობა. მართლაც სამღვდლოების ამისთანა კრებებს, თუ ისინი ვეროენაღ აღსრულებენ თავიანთ დანიშნულებას, ყოველთვის შეუძლია მოუტანონ საზოგადოებას დიდი

და დაუფასებელი სარგებლობა. მაგრამ, სამწუხაროდ, სამღვდლოების ამგვარ კრებათა მოქმედება და მსჯელობა ხშირად შეუტყობელი რჩება საზოგადოებისაგან. ზოგიერთ ქურნალ-გაზეთებში, რომელნიც თითქო, თვალ-ყურს აღეწებენ სამღვდლოების დებუტატების კრებას, რომ შემდეგ საზოგადოებას შეტყობინონ ამ კრებათა მოქმედება, ხშირად ვითხოვლობთ: **კრებამ მოასმინა და დაადგინა.** მაგრამ აქედან საზოგადოებას არ შეუძლია ჯეროვანად გაიგოს კრების მოქმედება, რომელზედაც თითოეული საგნის შესახებ სამღვდლოების დებუტატთა შორის იმართება ექსპარტული ბასის და მსჯელობა.

ქართლ-კახეთის ეპარქიის მთელი სამღვდლოების დებუტატების კრება თბილისში, რომელიც დანიშნულ იქნა მისი მაღალ ყოვლად უსამღვდლოების, საქართველოს ექსარხოსის ელადიმირისაგან, ცხადთ გვიმტკიცებს, რომ სამღვდლოებამ, ერთის მხრით, შეამჩნია ზოგიერთი უსწორ-მასწორება მათი მოვალეობის აღსრულების დროს და, მეორეს მხრით, შეიგრძნო ის სიძნელე და დაბრკოლება, რომელიც ელოდება მას წინ მისი მოვალეობის მტკიცედ აღსრულების დროს. ამ კრების დანიშნით სამღვდლოება და საზოგადოება ცხადთ ხელდაეს, თუ რამდენად მონღობებულია მათი მაღალ ყოვლად უსამღვდლოება, საქართველოს ექსარხოსის ელადიმირი გააუმჯობესოს ჩვენი სასულიერო სასწავლებლების მდგომარეობა და ჯეროვანად წარმართოს სამღვდლოების მწყემსბერძენი სამსახური. ვეცდებით ყოველივე ეს ვრცლად შევატყობინოთ ჩვენს მკითხველებს.

8 ოქტომბერს, როგორც უწყვიან ჩვენმა მკითხველებმა, ქართლ-კახეთის ეპარქიის მთელი წარმომადგენელი შეიკრიბნენ თბილისში სასულიერო სემინარიის შენობაში. დებუტატებს გარდა ამ კრებაზე მოწოდებული იყვნენ აგრეთვე ბლაღოჩინებიც. ყველა დებუტატები და ბლაღოჩინები შეიკრიბნენ 5 ნ კაცამდე, ამათ გარდა კრებას დაესწრა ბევრი სამღვდლო პირი. კრების გახსნამდე დებუტატები და ბლაღოჩინები გამოეცხადენ მათ მეუფებას ლოცვა-კურთხევით მისაღებად. მათმა მეუფებამ გადასცა სამღვდლოების წარმომადგენელთა ლოცვა-კურთხევა და შემდეგ მიმართა მათ გრძნობით სასუქ სიტყვით, რომელიც აქვე მოგვყავს მოკლეთ: **მშ. ბლაღოჩინებო და დებუტატებო!** მე მოგიწვიეთ თქვენ, რათა განიხილოთ ზოგიერთი კითხვები სასულიერო სემინარიის

და ოთხ-კლასიანი სასწავლებლების შესახებ; მაგრამ ამასთან სასურველია, რომ თქვენ გამოანათო სხვა და სხვა ღონისძიება, რათა უკეთესად ასწავლოთ მრევლს სარწმუნოება და ქრისტიანული ზნეობა. საზოგადოდ შემწეულია, რომ ეკლესიის მწყემსნი ამბობენ ქადაგებას, მაგრამ ამ ქადაგებათა და მოძღვრებათა შინაარსი არ ესმის მღაბიო ხალხს. ან-კი როგორ შეუძლიათ გაიგონ მათ ასეთი მოძღვრებანი, როცა მათ სულ უბრალო ლოცვებიც არ იციან? ამიტომ ვცადეთ, ასწავლოთ ხალხს პირველად მოკლე ლოცვები, რომელნიც საჭირონი არიან ყოველი ქრისტიანიც კაცისათვის; პირველად ასწავლოთ მათ დაბითრის ერთი ჟიისტიკის სწავლის უპირველესი ქემ-მარტივებანი და ქრისტიანული კეთილ-ცხოვრების ელემენტარული წესები; თქვენი ცოცხალი და ტკბილი სიტყვით გააღვიძეთ თქვენს საწყსოში გაგრილებული სარწმუნოება და შევაგონეთ მათ, რათა იარონ ტაძარში წირვა-ლოცვის მოასმენად. შემდეგ მათმა მეუფებამ აღნიშნა კითხვები, რომელიც უნდა განვიხილო ამ კრებას.

სამღვდლოების დებუტატებმა და ბლაღოჩინებმა მიიღეს ლოცვა-კურთხევა მათი მეუფებისაგან და დილის 11 საათზე დაბრუნდნენ სემინარიაში. აქ პირველად გადახილეს იქნა საშალობელი პარაკლისი და შემდეგ შეუდგნენ კრების თავსმჯდომარეს კანდიდატების აღირჩევას.

როდესაც ლაბარაკო ჩამოვიარდა თავსმჯდომარეს კანდიდატების აღჩვენებზე, ზოგიერთებმა მომხრეობით დაიწყეს მსჯელობა და უჩივედნენ სამღვდლოებას აღერჩათ თავსმჯდომარედ მაინც და მაინც მათგან დასახლებული პირი და არა სხვა ვინმე. მოგვყავს აქ ზოგიერთი დებუტატების სიტყვა:

დებ. მდ. გრაფტოვი. ჩემს აზრით ამ კრების მოწვევის მიზეზი არის სექტანტების საქმეზედ მოლაპარაკება და მსჯელობა. მაშასადამე ჩვენ უნდა ავირჩიოთ თავსმჯდომარედ დღკ. აღ. იფნიცკი, რადგან იმ ადგილს, სადაც იგი მსახურებს, ე. ი. ბაქოში, აუზარებელი მწველებლები არიან.

დებ. მ. კომაძი. მე საუბუჯოებს ვამბობ მ. ბლაღოჩინის ლოგინოვიჩის არჩევა თავსმჯდომარედ, რადგან ის მსახურებს ყარსის სამფლობელოში და იქ ხომ ყველაზე მეტია სექტანტები.

დებ. დგვ. გ. გამბაროვი. მე საუბუჯოებს ვამბობ, რომ თავსმჯდომარედ ავირჩიოთ მ. დღკ. ე.

ელიევი, რადგან იგი თფილისში მსახურებს, კათედრის დეკანოზიც არის, კანტორის წევრიც და ყველაფერი აქაური ამბავი უკეთ იცის.

დგუ. დ. დამაშაძე. მე სწორით მაკვირებს ზოგიერთი დებუტატების სურვილი და სიტყვა. რომელ წესდებაში სწერია, რომ კრების თავსმჯდომარედ არჩეულ იყოს, მაინც და მაინც, ის მღვდელი, რომლის ახლოსაც ბევრი სექტანტები სცხოვრებენ? ნუ თუ წესდებაში ცხადთ არ არის გარკვეული, თუ ვინ უნდა აღიაროს კრებამ თავსმჯდომარედ? აქნაბამდისინ იმას გვაყვედრიდნენ, რომ მაღალი სწავლის მიმღები არავინ მოიძებნებოდა, ეხლა ხომ არიან, მაღლობა ღმერთს, და ვინც სურს კრებას თავსმჯდომარედ, ამას კენჭის ყრა აღმოაჩენს. თავსმჯდომარის ერთხმად არჩევა, როდესაც ბევრი კანდიდატებია ამ ადგილზე, უკანონოდ ჩაითვლება...

თავსმჯდომარის თანამდებობის კანდიდატებად კრებამ აღნიშნა: დეკანოზები გრიგორი გამაბაროვი, ალექსანდრე იუნიკი, ბაქოს სობორას წინამძღვარი, დეკ. ე. ელიევი, მღვდელი: კალისტრატე ცინცაძე, ტყემლაძე და ე. ლოკინოვიჩი. ამ კანდიდატებს ჩამოუტარეს კენჭი. დგუ. გამაბაროვი და იუნიკი უმეტესობამ გააშავა. უმეტესი ხმა მიიღო მღვდელმა კალისტრატე ცინცაძემ. დანარჩენმა კანდიდატებმა უარი განაცხადეს კენჭს ყრაზე, რადგან დაინახეს, რომ მ. ცინცაძის უმეტესი ხმა ამოუვიდა. ამ დღეს მარტო თავსმჯდომარის ამორჩევით გათავდა კრება. თავსმჯდომარედ დამტკიცებულ იქნა მამა კალისტ. ცინცაძე, დიდუბის ტაძრის წინამძღვარი.

მ. ოქტომბერს, დილის 8 საათზე, თავსმჯდომარემ გახსნა კრება. პირველი კითხვა, რომელიც კრებას მიეცა განსახილველად, შეეხებოდა, თუ რა საშუალება და ღონისძიება უნდა იხმაროს სამღვდლოებამ, რომ ხალხი მოაჩვიოს ტაძრებში სიარულს და როგორ ასწავლოს მას მოკლე ლოცვები და ქრისტეს სარწმუნოების დასაწყისი მცნებები. ამ კითხვის განხილვის დროს მ. დებუტატებმა ბევრი სხვა

და სხვა აზრი და დაკვირვება წარმოსთქვეს ამ საგნის შესახებ. მოკყევეს აქ ზოგიერთი დებუტატების აზრი.

დგუ. დგუ. ბეგაევა. ჩვენი პირდაპირი მოვალეობაა ვასწავლოთ ხალხს ხარწმუნოება და ქრისტაული კეთილზნობა, შეაყვაროთ მათ ტაძრებში სიარული ღეთის-მსახურების მოსასმენად და სხვა, მაგრამ როგორ მოვახერხოთ ყოველივე ეს, როცა კვირა-უქმ დღეებში ჩვენი ხალხი სრულებით ტაძრებში არ დაიარება, ნაცულად ამისა ამ დღეებში გართულია ამაო წუთის სოფლის სხვა და სხვა საქმეებით და ან შეეცქევა სხვა და სხვა მანენტელ დროების ტარებას. ამ დღეს ზოგი მიდის სასოფლო კრებაზე, ზოგი რომელიმე «ჩინოვნიკთან», ზოგი დუქანში და ზოგიც წინა დღით დაწყებული საქმის მოსათაგებლად. მოსწვთ ყოველივე ეს დაბრკოლება, დაიხსენით ხალხი ყოველივე ამ შინაგან და გარეგან მიკლურებათაგან, და მაშინ მხოლოდ შეიძლებენ ეკლესიის მწყემსნი თავანთი მოვალეობის აღსრულებას. მაშინ მათ ეყოლებათ მამენტელი ტაძარში და იმედო არის, რომ მათი სწავლა-მოდღერება უსარკებლოდ არ დარჩება მსმენელთათვის. მაგრამ ამ შემთხვევაში, სამწუხაროდ, სულიერს მწყემსს არაფერი არ შეუძლია, თუ მას არ დაეხმარნენ ისინი, რომელნიც აღჭურვილნი არიან უფლებით და რომელნიც აგრეთვე ვალდებულნი არიან იზრუნონ ხალხის კეთილდღეობაზე. დაკეტოთ კვირა-უქმ დღეებში სამიკიტნოები, აღკრძალეთ ამ დღეებში სასოფლო კრებები, ნებას ნუთავის მისცემენ, რომ ამ დღეებში ხალხი მოაციონონ ტაძრებში სიარულს, აღკრძალონ ყოველივე მუშაობა უქმე დღეებში—და მხოლოდ მაშინ დაგეძახონ, რომ ხალხმა ტაძრებში არ იაროს ღეთის-მსახურების მოსასმენად, და თუ ვერ ვასწავლოთ მათ ლოცვები, სარწმუნოება და კეთილზნობა.

დგუ. მდ. ზოლაგეტვ კანბუღაევა. ასე ადელიი აღსასრულებელი არ არის ყოველივე ეს. ყოველნი აღმსარებელნი სარგებლობენ სარწმუნოების საქმეში

თავისუფლებით და ნუ თუ ამ თავისუფლების წინა-
აღმდეგი არ იქნება, თუ ჩვენ, მაგალითად, ებრაელთ
ანუ მოსლემანთ ძალას დავატანთ იღვრასწაულონ
ჩვენი კვირა-უქმი დღეები და უსაქმოდ იჯდნენ ამ
დღეებში, და ეს ასეც მოხდება, თუ ჩვენ მოვითხოვთ,
რომ კვირა-უქმ დღეებში არავინ გახედოს ვაჭრობა.
გარდა ამისა ჩვენი გლეხები თუ ხანდისხან კვირა-უქმ
დღეებში მუშაობენ, ამას სჩადიან ისინი საჭიროებისა
და სიღარიბისა გამო; ისინი იმდენად დატვირთულნი
არიან ცხოვრების მოთხოვნილებით და სხვა გარეშე
გარდასახადებით, რომ მათ თავიანთი საკუთარი საქ-
მიების გასაკეთებლად მართა კვირა-ღვრასწაული
დღეები რჩებათ. მაგრამ რა ექნათ, ხალხი რა გასამ-
ტყუნარია, როცა ჩვენი ცხოვრება ისე რთულია,
რომ უბრალო ხალხს სხვა სახსარი არა მოეძებნა-
რა, ვინ არ იცის, რომ ღამე კაცს აქვს მინიჭებული
მოსვენებისათვის, — მაგრამ გლეხები, საჭიროებისა
გამო, მივლს ღამეს მუშაობენ და ერთ წუთას მოს-
ვენება არა აქვთ; ვის არ უნახავს, რამ გლეხები
სათვარიან ღამეებში გათენებამდის მუშაობენ.

დკვ. ღვთაღმბაშიძე. თავსმჯდომარეს ესთხოვ,
მომაქვს ოროდღე სიტყვის თქმის ნება.

თავსმჯდომარე. გუშინ მე მოგვეცით ნება სიტყვის
თქმისა, მაგრამ კრების შემდეგ ორმა დებუტატმა
განაცხადა ჩემთან, რომ თქვენ სიტყვის თქმის ნება
არ მოგვეცით, რადგან სხვა ეპარქიას ეკუთვნით. მე
არ შემიძლია, კრების ნება-დაუთოფელოდ მოგვეცით
სიტყვის თქმის ნება.

დკვ დ. ღამბაშიძე. კრების უნებურად მე არც
გუშინ მითქვენს სიტყვა და, რასაკვირველია, არც
დღეს ვიტყვი. მე არა ვარ ერის კაცო; მე ვარ თქვენი
თანამომე, თქვენი თანამოაზრე, ქართველ სამღვდ-
ლოებს, სადაც უნდა იყოს იგვ, ერთი და იგივე
საზრუნველი აქვს, თქვენი და ჩვენი გაჭირება და
დალხინება ერთია. მე რა უნდა ვსთქვა ისეთი, რომ
თქვენი საზარალო იყოს ან სახასია საქმისა? კრებაზე
ყველა სამღვდელი პირს შეუძლია დავსწროს და

წარმოისთქვას სიტყვა საბაასო საგნების შესახებ, მხო-
ლოდ ნება არა აქვს კენჭის ყრის და ხმის მი-
ცემისა.

მრავალა დებუტატები. მამა ღამბაშიძე აქ რომ
არ ყოფილიყო, უნდა გვეთხოვა მისთვის, უთუოდ
დაგესწრებოდა ამ კრებაზე და ჩვენთან ერთად რჩე-
ვაში ძმური მონაწილეობა მიეღო. ბევრია ჩვენში,
რომელთაც ის გამოცდილება არა აქვს, რომელსაც
ჩვენ მასში ვხედავთ. ვინ ბრძანდებით მისი სიტყვის
და მისი აქ დასწრების წინააღმდეგნი, გამობრძანდით
და სთქეთ? ვინ არიან ესენი, რომ ჩვენ ერთმანერთს
გვაშორებენ?..

თავსმჯდომარე. მომეცით ნება, რომ შევიტყო
კრების აზრი: თანახმა არის კრება, რომ ჩვენ წინ-და
წინ სალაპარაკო და საკამათო საქმეებში მიიღოს
დეკ. ღამბაშიძემ მონაწილეობა, თუ არა. ესთხოვ
ყველა დებუტატებს, ვისაც სურს, რომ შედეს, ღამბა-
შიძემ მიიღოს მონაწილეობა ჩვენს საბაასო და საკა-
მათო კითხვებზე, ზემე ადგეს, და ვისაც არა სურს,
ნუ ადგება.

გათავა თუ არა თავსმჯდომარემ ეს სიტყვა,
ერთბაზად ადგა ყველა დებუტატები ზემე, გარდა
დებუტატი დეკ. იურიცკისა და ერთი თფლისის დე-
კანოზისა...

დკვ. ღვთაღმბაშიძე. სარწმუნოების საქმეში
თავისუფლება, ჩემის აზრით და თქვენც კარგად მო-
გეხსენებათ ეს, მ. მ. დებუტატნო, უფრო გავრცელებ-
ულა დასავლეთ ევროპაში, ინგლისში, გერმანიაში
და სხვა სახელმწიფოებში, მაგრამ ვერ წარმოიდგენთ,
რა წმინდათ ინახვენ იქ კვირა დღეებს. იქ, როგორც
ამბობენ, არამც თუ მუშაობა არ შეიძლება კვირა
დღეებში, პურის ყიდვის ნებაც კი არაიყოს აქვს
კვირა დღეს. მაგრამ ასე წმიდათ კვირა დღეების შე-
ნახვა იქ არაიყოს არ აღარიბებს. რაც შეეხება ჩვენი
გლეხების მუშაობას ღამით, ვითომც ამას მოითხოვ-
დეს მათგან სიღარიბე და საჭიროება, მე პირდაპირ

ვაცხადებ, რომ გლენებისაგან ღამით მუშაობა სრულებით სიღარიბისა და სხვა შემავიწროებელ მიზეზთაგან არ არის გამოწვეული. ყველამ უწყის, რომ ჩვენი გლენები ბატონ-ყმობის დროს უფრო ღარიბი და შევიწროებული იყვნენ და ღამითაც ხშირად მუშაობდნენ, მაგრამ მაშინ უფრო ხშირად დადიოდნენ ღეთის-მსახურების მოსასმენად. მამსადავამ ამ სამწუხარო მოვლენის მიზეზი სულ სხვა არის და არა ჩვენი გლენის სიღარიბე და შევიწროებული მდგომარეობა.

შემდეგ დიდი ხნის ბაასისა და აღნიშნული კითხვის ყოვლის მხრით გამოკვლევისა, კრებამ ერთხმად დაადგინა: აუცილებელ მოვალეობად დაედგინოს სამღვდლოებას, რომ მან ყოველივე ღონისძიებით ასწავლოს სამწყსოს მოკლე ლოცვები და ქრისტეს სარწმუნოების დასაწყისი მცნებები და შეძლებისამებრ სძლიოს ყოველივე დაბკოლებას, რომელიც კი წინ დაუხვედბა სამღვდლოებას ამ საქმეში. ხშირი და ღეთის-სასიამოვნო მსახურებით, საღმრთო და საეკლესიო წიგნების გასაგები კითხვით და გალობით შეაყვაროს სამწყსოს ტაძარში სიარული.

მეორე კითხვა, რომლის განხილვასაც შეუდგა კრება, შეეხებოდა საშუალებათა გამოჩახვას, რათა ყოველ ეკკლესიასთან დაარსებულ იქნეს წიგნთ-საცავები, რომლებშიაც უნდა იქნეს სარწმუნოებრივ-ზნეობრივი შინაარსის წიგნები, რომ ამ წიგნების კითხვით ამაღლდეს და განმტკიცდეს ხალხში სარწმუნოება და კეთილ-ზნეობა. აგრეთვე სამღვდლოებას წინადადება ეძლეოდა, დაეარსებიათ ეპარქიალური და საბლალოჩინო სამაზრო წიგნთ-საცავები და საწყობები, რომლებშიაც უნდა იზოგებოდეს სარწმუნოებრივ-ზნეობრივი შინაარსის წიგნები, ხატები, ჯერები—როგორც გასასყიდად, ისე ხალხში უფასოდ დასარიგებლად. მათი მეუფების, საქართველოს ექსარხოსის ელადიმირის ამ წინადადებასაც დიდი ბაასი და მსჯელობა გამოიწვია დებუტატებ შარის. ზოგი დებუტატები აცხადებდნენ, რომ წიგნთ-საცავების ყველა ეკკლესიებთან გახსნა შეუძლებელია, რადგან ბევრგან ეკკლესიას ამ საგნისათვის ნივთიერი შეძლება არა აქვს, და მასთან არც ხალხია ჯერეთ შეჩვეული კითხვასო. ზოგნი ურჩევენ კრებას, პირველად დაეარსებიათ მარტო საბლალოჩინო მაზრების შუა ადგილს წიგნთ-საცავები, მაგრამ აქვე აცხადებდნენ, რომ დღეს-დღეობით ქართულს ენაზე არ იზოგება გასაგები ერთ შედგენილი წიგნები ხალ-

ხის საკითხავადო. ზოგნიც ურჩევენ კრებას, დაეარსებიათ მარტო ერთი ეპარქიალური წიგნთ-საცავი საკათედრო ტაძართან, საიდანაც ყოველ მღვდელს შეეძლოს წიგნების წაღება და წაკითხვა. მაგრამ ბევრი ამის წინააღმდეგი იყო და აცხადებდნენ, რომ საკათედრო ტაძრის სიმშრისა გამო ამ წიგნთ-საცავებამ კრება ისარგებლებს უმეტესი ნაწილი ჩვენი სამღვდლოებისა. მოგვეყვს აქ ზოგიერთი დებუტატების აზრი ამ საგნის შესახებ.

დებ. მ. ჯაფარიძე. მე ძლიერ სასარგებლოდ მიიანია თითოეულ ეკკლესიასთან წიგნთ-საცავების დაარსება; ეს წიგნთ-საცავები დიდ სარგებლობას მოუტანენ როგორც სამრევლოებს, ისე თვით ეკკლესიების კრებულთ, რომელნიც ვერ შობენ ხეირიან საკითხავ წიგნებს, რაისა გამო ზოგნი მწყემსნი უკან ჩამორჩენიან გონებით თავიანთ სამრევლოებს და ამიტომაც ჯეროვანად ვერ ასრულებენ თავიანთ დიდ მოვალეობას. მაგრამ სად არის საშუალება ამ ყოვლად სასარგებლო საქმის განსახორციელებლად? შეიძლებოდა ამ საგნისათვის ფული გვესესხნა უფრო შეძლებული ეკკლესიებიდან, მაგრამ, ვაი თუ, ამ გზით შეძლებული ეკკლესიებიც დაეზღარბოთ. უკეთესი იქნება, ჩემის აზრით, დავაარსოთ წიგნთ-საცავები მარტო საბლალოჩინო მაზრებში და აქედან წაიღონ ხოლმე წიგნები ამ საბლალოჩინო მაზრის ეკკლესიების კრებულთა, იმ პირობით კი, რომ თითოეული ეკკლესიის კრებულმა შეიტანოს საბლალოჩინო მაზრის წიგნთ-საცავის სასარგებლოდ ყოველ წლობით 2 მ.; თუმცა ესეთი შეწირულება ძლიერ მცირე იქნება, მაგრამ თავის დროზე ამ საშუალებით კარგი წიგნთ-საცავის დაარსება შეგვეძლება. მხოლოდ საქორა მოენახოთ საქორა წიგნები ამისთანა წიგნთ-საცავებისათვის. მე, ჩემის მხრით, ჯერჯერობით ურჩევ კრებას ამ წიგნთ-საცავებისათვის მოიპოვოს მ. დეკ. დ. დამაშვიძის გამოცემანი და სხვა ამგვარივე წიგნები რუსულს ენაზე. იმედია, სხვა წიგნებიც გამოჩნდება, რაცა წიგნების გამოცემელნი დაინახვენ, რომ მათ გამოცემათ გასაყიდი ექნება.

(შემდეგა იქნება).

წერილი ახალ-სენაკიდან.

1884 წლიდამ უმაღლესმა სასულიერო მთავრობამ დაადგინა ეკლესიებთან საეკლესიო სკოლების დაარსება. ამ კეთილი განზრახვის სისრულეში მოსაყვანად უწ. სინოდმა გადასდვა რამდენიმე ათასი თუმანი ღ დაამზადა რამდენიმე ათი-ათასი ცალი სხვა-და-სხვა სახელმძღვანელო წიგნები, რომ შემწეობა აღმოეჩინა ზემო აღნიშნული სკოლებისათვის, როგორც ფულით, ისე წიგნებით ღ სხვა-და-სხვა სასწავლო ნივთებით. ამას გარდა ამგვარ სკოლებში კეთილ მოღვაწეთ ღ მასწავლებელთ უწმ. სინოდი ჰპირდებოდა ფლოცვა-კურთხევით, მაღლობით ღ ორდენით დაჯილდოებასაც 12 წლის უანგარო სამსახურისათვის. ამ ორი წლის წინად რამდენიმე მოწერილობა მოუვიდათ გუბერნატორებს ღ მაზრის უფროსებს, რომ მათთაც საეკლესიო-სამრევლო სკოლებისათვის უკვეღვარი შემწეობა აღმოეჩინათ თავიანთის მხრით. მთავრობის სურვილი იყო ღ არის, რომ სამრევლო სკოლები უოფილიუვნენ ღ არიან კიდევ ყველა სკოლებზედ უმეტესად გავრცელებულნი, ყველასათვის ხელმისაწვდომი და ღარიბთათვის ფრიად სასარგებლონი. დამაფუძნებელნი და მმართველნი ამ სკოლებისა უნდა უოფილიუვნენ და არიან კიდევ ყველგან მჯდვლები ღ მეღავითენი ადგილობრივი ეკლესიისანი. ეს პირნი ასწავლიან ამ სკოლებში ანუ სულ უფასოდ ღ ანუ მცირე საფასურით. ბავშვის პატრონები იხდიან თთვეში ორ აბახს, ათ შურს და ზოგან 1 მან. მაგრამ რას ვნდავთ დღეს ჩვენ ახალ-სენაკში? აქ დაარსდა სამრევლო სკოლა, რომელშიაც ახდევინებენ სწავლის ფასი თვითოეულ მოსწავლეს წელიწადში სამ თუმანს. ჯერ საჭიროა შევიტყოთ, თუ ვისთვის არის ეს სასწავლებელი საჭირო? საერო უმაწვილებისათვის

თუ სამდველოთათვის? ყველამ ვიცით, რომ სწავლა დაუფასებელი განძია და არასოდეს იგი კაცს არ მოსჭარბდება; მაგრამ ამ საჭიროების დასაკმაყოფილებლად აქ, ახალ-სენაკში, პირველ-დაწვებითი სასწავლებელი უკვე არსებობს ვაჟბისათვის. ერთი სამოქალაქო, რომელშიაც წლიური სწავლის ფასი ხუთი მანეთია, და მეორე მოსამზადებელი კლასები სასულიერო სასწავლებლისა, რომელშიაც სასულიერო წოდების შვილები არც ერთ გრომს არ იხდიან, რადგან იმათი მამები, თუნდა მიაბარონ იქ თავიანთი შვილები, თუნდა არა, მინც იხდიან სასწავლებლის შესანახავ ხარჯს. მამ რადა საჭიროა ეს სამრევლო სკოლა? ვის უნდა აღმოეჩინოს მან შემწეობა? სამოქალაქო სკოლაში წელიწადში 5 მანეთია სწავლის ფასი და სასულიერო სასწავლებელში კი არც ერთი კაპიკი სასულიერო წოდების პირთათვის. ამ სამრევლო სკოლაში კი ხშირ თუმანი სასწავლო ფული. მაგრამ ამ ახლად დაარსებულ სკოლას ბევრნი ეტანებიან ღ მიერეკებიან იქ თავიანთ ნორჩ შვილებს. აქ უთუოდ სხვა ანგარიში უნდა ჰქონდეთ ბავშვების მიყვანთაც და ამყვანთაც. სწორედ ამ ანგარიშის მიხედვითაც გამიოგონეს ამ სკოლის დამარსებლებმა ესეთი სამრევლო სკოლა. აქ ხომ უიმისოდაც არის ერთი სამოქალაქო ორკლასიანი სკოლა და ერთი სასულიერო ოთხკლასიანი სასწავლებელი. აი სწორედ ეს უკანასკნელი ოთხ-კლასიანი სასულიერო სასწავლებელი არის მიზეზი კიდევ ამ შესამე პირველ-დაწვებითი სკოლის დაარსებისა. ყველასა სურს შვილის აღზრდა უმეტესად სასულიერო სასწავლებელში, რომელიც აქაურებისათვის აუადემიაც არის ღ უნივერსიტეტიც. უკველწლობით სასულიერო სასწავლებელში შემსვლელნი ბევრნი არიან, მაგრამ უადგილობის გამო ბევრი მთხოველი რჩება მიუღებელი. აი სწორედ ამათვის დაარსეს ეს სამრევლო სკო-

და. ამ სკოლის დაარსების საქმეში ჩვენ ვამჩნევთ ერთ კუთხე მხარეს, რომელზედაც აქ გვინდა ვსთქვათ ორიოდე სიტყვა.

დამფუძნებელი ამ სამრევლო სკოლისა არიან სასულიერო სასწავლებლის მასწავლებლები და, რასაკვირველია, ეგზამენების დროს უოველ დონისძიებას ხმარობენ, რომ იმათი მომზადებული მოწაფეები მიღებულ იქმნენ სასულიერო სასწავლებელში, და ამ მომზადებულ მოწაფეებიდან მხოლოდ იმათ მიღებას მოიწადინებენ და ეცდებიან, რომელთაგან მეტი გასამრჯელო იქნებათ აღებულნი, გარდა წელიერი სამი თუშისა. ამ სამრევლო სკოლის მმართველი არიან სასულიერო სასწავლებლის, ეგრედ წოდებულნი, «თავი და თავი ეგზამენატორებიც». თუმცა ეს «ეგზამენატორები» დუდი-დუდი ეგზამენატორები» არიან, როგორც ამათ აქაქებენ და ადამადლებენ, მაგრამ მინცა და მინც ჩვენ სადმართო მოვალეობად ვრაცნთ გავაფრთხილოთ ბავშვების პატრონნი, რომ ივინი შემდეგში პირჩაღა-გამოვლებულ-მოტყუებულნი არ დარჩნენ. ვაფრთხილებთ ჯერეთ სასულიერო პირთა იმ მოსაზრებით, რომ ამნარი მოსამზადებელი კლასები უკვე აქვთ იმათ საკუთარი და რაღათუნდა გადინადონ კიდევ სხვაგან სამი თუშანი? როგორც სხვა სასულიერო სასწავლებელში, აქაც სამი მოსამზადებელი კლასია. სხვა სასწავლებლებში პირველ განყოფილებაში იღებენ ყმაწვილებს უკვამენოჲ—აქაც ასე უნდა იყოს და თუმცა აქ ეგზამენს ატერინებენ, მინც ბევრად უადვილსია ბავშვის მიღებინება პირველ განყოფილებაში, ვიდრე მეორეში და მესამეში. მაშ რაღათ უნდათ ქმდვდლებს ახალ-სენაკში თავიანთთვის სხვა სამრევლო სკოლა? ხომ კარგად იცან მათ გამოცდილებით, რომ იმათ შვილებს სასწავლებლას კარი ეკეტებათ ხოლმე, თუ სწავლის ვადა დაუკარგეს სხვაგან სწავლებით და თავის დროზე ვერ მოასწონეს პირ-

ველ განყოფილებაში ბავშვის მიღებინება, რადგან არც მეორე განყოფილებაში, არც მესამეში, არც პირველ ნორმალურ კლასში და არც მეორეში თავისუფალი გაქსასა აღარ არის ხოლმე. ვაფრთხილებთ აგრეთვე ერისკაცთაც, რომ მათ ტუველ უბნალოთ ხარჯი არ გასწიან... ამისთანა სკოლის დაარსება ეწინააღმდეგება უწმ. სინოდის კეთილ განზრახვათა და მოსაზრებათა. ერისკაცთა შვილების მიღება სასულიერო სასწავლებელში, გარდა პირველ მოსამზადებელი კლასისა, უოველთვის სამწელო უოფილა უადვილობისა ვამო და იქნება კადეც-თუმცა შეიძლება, ერთი ორი მათგანი მიეწიოს თავის გულის წადილს დიდის ვაი-ვაგლახით და შესაწირავის გამეტებით, მაგრამ ამის ნაცვლად ოცი და ორმოცი უოველ წელობით დარჩება ატირებული და მოტყუებული.

ამავე სამრევლო სკოლასთან, როგორც დაბეჭდილ განცხადებაში უწერიათ მის დამარსებელთა, სარეპეტიციო კურსებიც განღავთ სასულიერო სასწავლებლის მაღალ კლასებში მოსამზადებლად. ჩვენ ვიცით მაგალითები, რომ ამისთანა ბავშვებისაგან თხოულობენ სამ თუშანს გი არა, თხუთმეტსა და ოცს თუშანსაც. წარმოიადგინეთ, ახლა რა ჩნები და დავიდარება და შურის ძიება უნდა გაიმართოს თვით სასულიერო სასწავლებელში ამ «ორნი არიან, ტოლნი არიან სულიერთა» და სხვა მასწავლებელთა შორის. ეს მასწავლებელი ბრძანდებიან აგრეთვე სოფლის სამრევლო სკოლების მასწავლებლების და დიაკვნების ეგზამენატორებიც. ამათგანაც რასაკვირველია სამრეომელს აიღებენ.

ჩვენ არ შეგვიძლიან ჩვენის მხრით არ ურჩიოთ ამ ბევრის მომდგომთა, რომ თავი დაანებონ იმას, რაც იმათი საქმე არ არის და რაც იმათ არ შეჭყერით. სამრევლო სკოლა ეკუთვნის ამაურ ადგილობრივ მდვდელსა, ანუ სხვა კერ-

ძო რომეფოსამე პირსა და კერძო მასწავლებელსა, რომელიც პირდაპირ უნდა ექვემდებარებოდეს გურია-სამეგრელოის ეპარქიის სამრევლო სკოლების საბჭოს. ამანი მასწავლებელს ეყოფა შეგირდისაგან თთვეში ერთი მანეთიც, როგორც სხვა მასწავლებელთა ჰყოფნით სოფლებში. სკოლის დაარსებასა და რეპეტიციების განცხადებასთან ერთს სხვა მანქანებასაც ვნედავთ. განცხადებაში სწორია, რომ უმაღლესის მთავრობის ნება-რთვით არის დაარსებული ეს ახალი სკოლაო. ეს სიცრუეა. უნდა იუვენ: ეპარქიალური მთავრობის ნება-რთვით, და მაშინაც ნება არა ქონდათ შემოსენებულ პირთ; მხოლოდ ეპარქიალური სკოლების საბჭოს შეეძლო გაეხსნა სამაგალითო სკოლა ეპარქიალური მთავრობის ნება-რთვით და ამოეჩნია ვინმე კერძო მასწავლებელი, რომელიც დამტკიცებულ უნდა უოფილიყო თანამდებობაზედ ეპარქიალური მთავრობისაგან. სწორედ ასეც არის ნამდვილი საქმე. მასწავლებელი ამორჩეული და დამტკიცებულიც მთავრობისაგან. დაბეჭდილ და აქა-იქ მიგრულ განცხადებაში კი ორი «სულიერის» სახელობაზედ ჩვენ სიცრუეს ვნედავთ ანუ უკანონობას. უთუოდ საბჭოს უნდა გაეხსნა სასწავლებელი, როგორც ამკარივე სკოლა არსებობს ტფილისის სასულიერო სემინარიაში. თუ არა და როგორ შეიძლება, რომ ეპარქიალური საბჭოს ერთმა-ორმა წევრმა გახსნას ამანირი სამრევლო სკოლა და თვითონვე იუვენ. მმართველიც უნდა «კონტრაფერებიც». ეს ხომ უკანონობა იქნება და არა უზადო «დუდი-დუდი ეგზამენატორობა». ესლავე ვაფთხილებთ უნდრევთ კიდეც ამ «ეგზამენატორებს», რომ დასტოვონ ზრუნვა თვისი ამ სამრევლო და საეკლესიო სკოლის შესახებ, რათა მიეცეს ეკლესიისა ეკლესიასავე, და სასულიერო სასწავლებლის მასწავლებლისა სასულიერო სასწავლებელსავე.

ზედაგოგური შენიშვნები სამრევლო სკოლის მასწავლებელთა საუურადღებოდ.

(წერილი შექმსე).

ბეშვების ზნობრივად აღზრდისათვის ყველაზე უფრო უკეთესი საშუალება არის საღმრთო სჯული, რომლის სწავლების დროს მასწავლებელს აუცილებლად უნდა ჰქონდეს სახეში—აღზრდა ახალთაობის ქრისტიანულ კეთილ ცხოვრებაში—მართლ-მართლ-მართლ ეკლესიის კანონთა მიხედვით. რადგანაც საღმრთო სჯულის ასეთი დიდი დანიშნულება აქვს, თითქმის, ყველა სკოლებში, ამიტომ ამ საგნის მასწავლებლები ყოველ ღონისძიებას უნდა ხმარობდნენ, რომ ყველა ხასიათი გადაეცმისა, სწავლებისა მიუ-მარჯუოს ამ აღმზრდელობა-თი მიზანს.

ბეშვებისათვის დიდად საავტორიტეტოა სიტყვასიტვის მასწავლებლისა, რომელსაც მოჰყვები მოწონებით უუურებენ და პატივსაც სცემენ. მხოლოდ ამ გვარი მასწავლებლის ცხოველ სიტყვას შეუძლია გაატაროს აზრი ბეშვის გულში და ეს თითქმის ყველაფერია, რის სურვილიც შეიძლება ბეშვის ზნობრივად აღზრდისათვის. სახარების სწავლა ადვილი გასაგები და დასასწავლია ყველასათვის, მაგრამ სათნოების შესწავლა მართო კატეხიზმოს ცოდნით არ შეიძლება, — ეს არის გულის და მეხსიერების საქმე, რომელიც შეიძინება კეთილ საქმეში ვარჯიშობით. ზნობრივად აღზრდილ კაცს ღეთის-მეტყველების ცოდნით მართო კი არ აფასებენ, არამედ იმით, თუ თვის შეძენილ ცოდნას როგორ ხმარობს ცხოვრებაში, სადაც ხშირად ისეთ პირებსაც შეხვდებით, რომლებიც მჭევრმეტყველურად სჯიან, ლაპარაკობენ ზნობრივ ქეშმარიტებაზე, მაგრამ ამათ ამგვარი ქეშმარიტებით არაოდეს არ უხელმძღვანელებიათ. აქ ის იძენს მხოლოდ ფარსეველურ გამოცდილებას—როგორ გაიწყოს საქმე ხალხის თვალში გარეგან ღეთის პატივის ცემით. რასაკვირველია ყველა ამგვარი მაგალითები უხეიროდ აღზრდის და თავიდანვე გარემოცულ ცულ პირობების მიზეზია.

დღი მნიშვნელობა აქვს პირველ შთაბეჭდილებას ბავშვის წნეობრივ აღზრდაზე. ნამდვილი ქრისტიანული ოჯახი არის პირველი ეკლესია, პირველი წმიდათა, სადაც ბავშვის გულში გაიღვიძებს ბუნების მიერ ჩანგრეული დასაწყისი სარწმუნოებისა. ბავშვებს, აღზრდილთ განიერს და ნამდვილ ქრისტიანულ ოჯახში, სკოლაში მიბარებამდისაც აქვთ ზოგიერთი სწორი წარმოდგენა ღმერთზე და მის თვისებებზე. ჰუყუთ და ხნით მოწიფულ კაცს ხშირად, რომელიმე საგანზე ფიქრის გამო, გრძნობა ანთება, რომელიც თანდათან ცხოველდება და უერთდება კაცობრიობის ცხოვრების შემთხვევებს და ბუნების გამოხატულებათა. ბავშვის ცხოვრებას რომ დავუკვირდეთ, აღვლათ მივხედებით, რომ ის ცხოვრობს დამოუკიდებელ შთაბეჭდილებებით, ის გრძნობს, რაც მას ემართება და სხეებსაც, ენც და რაც მას ახლო-მახლო გარს არტყია—აუბნაო ეს მაგალითით. ესთქვით ბავშვი უჭირავს ხელში თავის ღედს, რომელიც ეალერსება მას, ეღაზარაკება ტკბილ სიტყვებს, რომელიდანაც ბავშვს ესმის მხალოდ სიყვარულის ხმები, იპს ეალერსება მამა, ძმები, დები და სხ. ბავშვის გარემო არ იბრძვიან, არ იღანძვებენ, არ სცემენ ერთმანეთს—ეს იქნება სარწმუნო, ცხოველი გაცვეთილი წნეობრივი სწავლისა. ამჩარად ბავშვის სულშიდაც აღორძინდება გრძნობა აღერსიანობისა, მშვიდობიანობისა, სიყვარულისა. აი ბავშვიც ცოტათი წამოიზარდა, დაიწყო რალაცემის გავება, იცის, რა არის ტყიელი, სიცოცხე, სუფთა და ტალახანი ტანი-სამოსი, ლამაზი კახუდ მორთული სახლი და ღარიბად მოწყობილი ქოხი; ხედავს ეს ბავშვი, რომ უფროსები როგორ ეალერსებია—ძალს, ცხენს, ძროხას, ეცოდებათ ისინი, როცა დაჭრილნი არიან, ცდილობენ მათ მორჩენას, თავის ხელით ჰკევავენ ცხოველებს, ასწორებენ დანგრეულ, დაფუშულ ჩიტების ბუდეებს, იყარავენ მათ მტაცებელი ფრინველებისაგან; აიყანენ პატარა და უფლოურ ბარტყს, რომელსაც ღედა საღდაც დაჰკარგვია, დაღუპვია, გამოკვებავენ მას და თანაგრძნობით და სიამოვნებით

უყურებენ, როცა ის აფრინდება და გასწევს ტყის ანუ მინდერისაკენ.

ბავშვი ჰხედავს, რომ შებრალებით ეპყრობიან უფროსები ღარიბ-ღატაკ მოხუცს, ობოლს, მცირე წლოვანს მშვიერ ბავშვს აძლევენ საქმელს, საცმელს, ანუგეშებენ მას. ღედა მიღის უმწეოდ დატოვებულ ღარიბ ავთამყოფთან და თან მიჰყავს თავის შვილიც, მიჰაქვს წამალი, არიგებს ავთამყოფს, თუ როგორ უნდა იხმაროს წამალი, თეითონაც მოჰხანს და შეუხვევს იარებს, თანაგრძნობით და აღერსით ამშვიდებს და ანუგეშებს მათ. რასაკვირველია ამჩარი გავლენით ბავშვში განრღვიძებს და გაძლიერდება ღმობიერება, გულის შეტყიება, შებრალება მაშერალთა და ტერით-მინეთაღმი.

ბავშვი ყოველ ღღე ხედავს, რომ ღედა ეილასაც ეეედრება, ლოცულობს; ბავშვს ესმის ლოცვის სიტყვები და ზოგს თეითონაც ტიტყვიებს; მას არ ესმის ამ სიტყვების მნიშვნელობა, მაგრამ იმ ხმებში, პირის სახის კეთილ-კრძალულების გამოხატულებით, მშვიდი სინათლით გაბრწყინებულ თეალებში, ისა გრძნობს, რომ ეს ეილაც, ეისაც ღედა ლოცულობს ყოველ ღღე, უნდა იყოს კეთილი, აღერსიანი, ისეთი მოსიყვარულე, როგორც ღედაა, მოხუცებულთა, ობოლთა და ავადმყოფთა შებრალებელი, ღედის გრძნობით ლოცვა გადაიქცა ბავშვის ლოცვადა, ის უყვე თაყყანსა სცემს უცნობს, მიუთხრობელ ღმერთს.

ღ. ბოგაშვილი.

(დასასრული შემდგომში)

წერილი რედაქციის მიმართ.

ეინ არ იცის, რომ ღედს ჩვენში საღეთის-მეტყველო და საეკლესიო ლიტერატურა ძრიელ ღარიბია. ისიც ყველამ იცის, რომ თუკი რამე მოგვეჩვენება ღედს ამგვარი ლიტერატურისა, ისევე ძველი

დროიდან დაწერილი და გადმოთარგმნილი, რაც ყველასათვის ხელ-მოუწოდებელია. ახალი კი არა შეგვიძენია და შეგვიმატია. განმარტებანი და სახელმძღვანელონი, რომელნიც დღევანდელ გარემოებათა წყალობით ასე საჭიროა გამოუტყდელ მღვდელთათვის, სხა ძალიან იშვიათია და ის არის, ამიტომ ყოველი განათლებული მღვდელი დიდის სისხარულით ეტანება ყოველგვარ სასულიერო შინაარსის წიგნს, რომ ეტანება რაიმე სასარგებლო და ცხოვრებასა და სამსახურში გამოსადეგი ცოდნა შევიძინოვო. მაგრამ ამოად. ზოგიერთი სახელმძღვანელო წიგნები არა თუ არ ეტანებიან მღვდელს, პირიქით გზას უზნევენ კიდევ. ამის დასამტკიცებლად ერთს მაგალითს მოვიყვან.

მოგვხსენებთ, რომ ამას წინად ერთმა პატივცემულმა პირმა ქართულს ენაზე დაბეჭდა ადგილის გასაგები ერთი «შემოკლებული საეკლესიო ტიბიკონი», რომელიც დიდი განძია ჩვენს ღარიბ საეკლესიო მწერლობაში. ეს წიგნი დიდი შედეგათია ტიბიკონში გაუფარჯიშებელ ახლანდელ მღვდელთათვის. მაგრამ ზოგიერთი ადგილები მაინც გაუგებარია. მაგ., როცა ავტორი საწმიდის განახლების წიგნის შესახებ ლაპარაკობს, სხვათა შორის, ამბობს, რომ სახარება და სამოციქულო წიკითხება მხოლოდ შემდეგ დღეებში: ორმოცთა მოწამეთა მოხსენების დღეს, იოანე ნათლის-მცემლის თავის პოვნის დღეს და როცა მღვდელს ნებაგს მიცვალებულისათვის წიგნავო. მარხვანში კი ასე ეკითხულობთ: «უკეთუ ძმათა ჩვენთაგანი ვინმე განვიდეს უფლისა მიმართ წმიდათა ამათ დღეთა შინა (ე. ი. დიდმარხვის განმავლობაში), საშუალ შეიდეულთა არა ყოფთ ანდერძის აღებასა მისსა, ვიდრე მწუხრადღე პარაკევისა, რამეთუ მაშინ აღესრულების პანაშვილი მისი; მსაგავსადვე შაბათსა ლიტურღაცა მისთვის... ხოლო მსხვერპლის შეწირვა და მოხსენება მისი დიწყების ახალ კვირიაკიდან, ვიდრე შესრულებამდე დღისა ორმოცისა» (იხილე ტრიოდონი, გამოც. მოსკოვი 1849 წ. გვერდი 88). ახლა რომელ ერთს დაუჯეროს სოფლის გამოუტყდელმა მღვდელმა: საყოველთაო პრაქტიკასა და «შემოკლებულ ტიბიკონს», თუ მარხვანს?

ჩვენ გვესმის და ვიცით, რომ საეკლესიო პრაქტიკასაც დიდი მნიშვნელობა აქვს სხვადასხვა საეკლესიო კითხვების განმარტების დროს, მაგრამ ამ შემთხვევაში კი ვერა გავიგებთ. ტრიოდონის მიხედვით თუ არც მსხვერპლის შეწირვა და არც მოხსენება არ შეიძლება მიცვალებულისა შეიდეულ დღეებში, სწორედ იმ დღეებში, როცა პირველ შეწირული უნდეს შესრულდეს დიდმარხვის განმავლობაში, მაშინ რაში მდგომარეობს მიცვალებულისათვის წიგნავ, რომლის შესრულების ნებას «შემოკლებული ტიბიკონი» იძლევა? რუ თუ მარტო სახარებისა და სამოციქულოს წიკითხვა მიცვალებულისათვის წიგნად ჩაითვლება? ერთი სიტყვით, ამ საეკლესიო კითხვის შესახებ არც საეკლესიო პრაქტიკა და არც შემოხსენებელი «შემოკლებული ტიბიკონი» საცნაო პასუხს არ იძლევიან და ამიტომ უშორილესად გთხოვთ განმარტათ ეს კითხვა თქვენს პატივცემულ ეურნალ «მწყემსში» საყოველთაო საცნობლად, რომ ყველა ერთს წესს ადგეს, თორემ დღეს სოფლებში მბილონის ენათა აღრევასათი რამდენი მღვდელია, იმდენი საკუთარი ტიბიკონი აქეთ. ერთი მღვდელი რომ უარს ეუბნება მიცვალებულის პატრონს პირველ შეწირულთა მიცვალებულისათვის ვერ ესწირავო, მეორე კი დევ სწირავს, ნაწილსაც იღებს ტარიგიდან, რაც ჩვენის აზრით შეუძლებელია, თუ ოქროპირის წიგნის წესს გავიხსენებთ, და კიდევ იხსენიებს. ეს ხომ რანაირად მოქმედებს მრეველის შექედულობაზე, ყველას წარმოადგენილი ექნება.

Tanius.

P. S. ამასთანავე გთხოვთ აგვიხსნათ, რომელი «ძმანი» იგულისხმებიან შემოყვანილ სიტყვებში: სამღვდელი და სამონაზვნო პირნი, თუ ყოველი მართლმადიდებელი ქრისტიანი, რადგან საეკლესიო წიგნები ხშირად ბერ-მონაზვნებს იხსენიებენ ამ სიტყვებით?*)

*) ველიო პასუხს «მოკლე ტიბიკონის» შემდგენელისაგან, რედ.

გასაოცარი შემთხვევა.

სოფ. წვეს მცხოვრებელ გლეხს ალექსანდრე მუხომბეს გაუნდა ავით ათის წლის ქალი ერთი რადიო ურნაოვრ სნუღლებით.

ურნად ქალს მუცლიც ასტეკავდა, ენა ჩაუკრდა, გრძინა და ჯიკრება და სულ-ფეხი გაუშეშდა და დაეკრინა. მას შინათვე მოვიდნენ და მთხროვეს მეზობლებს ავად-მყოფი. მე დაუფერებელიც ავადსრული მათი თხოვნა. მივიდა და ენაზე ბავშვი იმ მდგომარეობაში, როგორც ზეჰოთა ვსთქვა. ავად-მყოფს გაუშინჯე სიღრე სიღრის სასოებით და აღმოჩნდა, რომ ამ სულმობრძავს ავით-მყოფს სიღრე თითქმის ტანთელისა ქონდა—სულ 370. ბავშვი ვერაფერს ვერ დაზარალდა. კბილები შეკრული ჰქონდა, მსოფლივ ცხვირით ზეზუნებდა.

შედეგად ამისა, რასაკვირველია, როგორც იბანს სოფელში, მიმართეს სოფლის ექიმებს, მაგრამ ექიმმა მას ვერაფერს და ტუფილით ნორიც ვერაზინ უქცია ავითმყოფს. ასე ატარეს ავით-მყოფი ურმით სოფელ-სოფელ მთელი ორი კვირა, და ბოლოს, ახს ამ ბავშვის ჩაიყვანეს ქ. ქუთაისში და მიიყვანეს სამკურნალოში. ენაიდან უფროდამ ამოყვანა და შეეყვანა ავით-მყოფისა ჩამკურნალო და რბაზში ვერ მოკვებებოდათ გლეხებს, ამასათვის ეთხოვათ ექიმებისათვის, რომ ის დაეხრებოდა ავად-მყოფისათვის. ეს მათი თხოვნა შეეწყინებოდათ. ექიმებს ენასათ ავით-მყოფი და ეთქვა: დამალა დარევიდა და ამის მოჩვენა არ შეიძლება, ისევე სასლში წაიყვანეთო.

რად უნდა ექნათ იმე დაჯარჯულ გლეხებს. დაზრუნდნენ სოფელში. ქუთაისიდან რომ წამოსულან, იმ დამეს დაზარალებულან ერთი გლეხისას სოფ. ვარცხისში, იქ იმ დამეს ავად-მყოფს ბავშვს უნახეს სიზმარში. სიზმარში მისულა მასთან ერთი ცხენისანი კაცი და ერთი ქვეითი ქალი. ცხენისან კაცს უნუშეშებოთ თურმე ბავშვი და უთხრობოდა: ზეუ გემიანან, მე ვარ შენი მთავრებელი და გიშველო, მაგრამ იგი თხრონ მამა შენმა და ბიძა შენმაო. შემიწებულმა ბავშვმა ჰკითხს, თურმე: თქვენ ვინა ხართ? ცხენისანი უმასუნია: «მე ვარ წმიდა გიორგიო». გამოუღვიამა ბავშვს თუ არა, ეს სიტყვები უთქვამს და ისევე დაიშურებულა. ამ სიტყვებზე ავით-მყოფის მამა დიდით შემიწებულა, დაუჩქარა და შევედრება წმიდა გიორგის, რომ გა-

მთავრებულან მისთვის, თუ როგორ უნდა მოქცეულიყო, რომ შეილი მოჩვენადა. როგორც კი ახლავარა მამა, მამისათვე ავით-მყოფ ბავშვს უვირილი დაუწვია: «ლექსანდრე და სიმონა (მამა ბიძა ავით-მყოფისა) წვეს წმიდა გიორგის ეკლესიაზე ილოცოთ და მალე იოცოთ». სულ ამბიარი ევირილი ამოატარეს ბავშვი 11 იანისს დაბა ზესტაფონში. იქ მყოფმა ხალხმა ხასხას ბავშვი და სუველია გვირობდა ამ სამცხე.

ამ ბავშვის მამა და ბიძა კი სხვა ფიქრს მიეცნენ. ამათ იფიქრეს, რომ ეს ბავშვი სხვა ფიქრს მიეცნათ არის ავითო. ამათ ამ ოთხი-სხუთი წლის წინეთ განყოფილად ბეზინდით ერთი-ერთმსხუთში. როგორ გათვინდნენ, შეფიქრეს ერთმანეთს, რომ ჯარ შეეშალათ განყოფილებას. მარტამ ეს ფიქრი მათ მალე გატყვეს. ამა ამ ბავშვებამ დაათქვა ალექსანდრე და სიმონა მუმილქვეთი.

ამასთვის იმავე 11 იანისს, როგორც მოვიდნენ სასლში, სოფლის ჩვეულებას მებრ, იფიქრეს ერთი მოსწევი და გამოსწიეს წვეს ეკლესიაზე და თან წამოიყვანეს ავით-მყოფი. მოსვლისათხავე ბავშვმა გადახინდა საბანი ურგუმში და სრულიად ტანთელი შევიდა ეკლესიაში. დაიბოჭა წმინდის გიორგის ხატის წინ. აინთო ხელის თათბურე წმინდა სახთელი და ისე იყო დაზარალებული, სახამ სახთლები არ დაიწვეს. აქ დამსწრეების გაკვირებებს სასლდარი ჯარ ქონდა! ბავშვი ვარძი გამოვიდა სრულიად ტანთელი. მე გამოვკითხე ქალს, თუ ესხა რის გზმობდა იგი? არაფერი გტკივა-მთქვი? მან მიპასუხეს: ზე ესხა სრულიად ვარცხად გვრძნობ ჩემ თავს, და აქამდის კი ყოველი სხეული შეკრული მქონდა და გული საშინლათ შეხეთული და შეწუხებულიო; სად ვთავი, არ მახსოვს. მსოფლივ სიზმარს ვახსებ და ამ სიზმრის სათქმელათ გამესხნა კბილები და ვიგრძნე, რომ ჩემ ბავშვებო ხალხი იყო. ბურათ დავინახე ჩემ ბავშვებო ხალხიო. ესხა გამოვკითხე მის მშობლებს, თუ ამ ავითმყოფობის წინად როგორ იყო სოფელ ეს ბავშვი-მთქვი? მათ მიპასუხეს: «მე ბავშვი ტანმრთელი იყო და ამის მტრად მგანაირათ არასოდეს არ ყოფილას ავითო. იმ დამეს წვეს დაბა ისე ვითავიულათ სხვა სასლელი, ვითომც არასოდეს არ ყოფილიყოფს ავით. მასხუან ის ბავშვი სუფიკელ წარბა-ლოცებზე დაიარება და მას არაფერი ნიშანი ავითმყოფობის ჯარ ექმნევა».

ამ შემთხვევამ დიდით გაკვირვა მთელი სოფელი. უკმარებლათ ხალხად იყო ეს შემთხვევა! ვერ ატვიხინია, რას უნდა მიაწეროს კატმა ეს შემთხვევა თუ ღვთის ძალას არს!

მღვ. გ. მაღრაძე.

ნ ე კ რ ო ლ ო გ ი .

შოკანის სახელმწიფო მხარის სამხედრო დასთა შოკანის სიკვდილი მოგვტრდა შტატ-კანთი მყოფი პაციონის მხედრო დაკით შონიშვილი, რომელია უკანსენელი გამოთხოვების და დასაფლავების დღე იყო დანიშნული ამა 1893 წლის 11 ივნისს.

მ. შონიშვილი ჩამომავლობით იყო სვერს წოდებისაგან, დაიბადა 1818 წელს, 27 სექტემბერს.

ტანსუნიებულმა ჯერჯერობა შეინარჯა ქართული საღმრთო-საეკლესიო წიგნები. მთავარ-დაავრდა სულდისმყოფი იქმნა იერუსალემის ეპისკოპოსის ეკთავის მიერ 1855 წელს. მღვდელად სულდისმყოფი იქმნა იერუსალემის ეპისკოპოსის გერმანის მიერ, 1857 წელს 5 ანჯარს და ტანსუნიებულ იქმნა მღვდელობის ხარისხით შონის წმინდის გიორგის და წყლათგორეთის ეკლესიებზედ შოკანის მიზრში, სადაც მღვდლობად პაციონსად და მრევლთან შეთვისებული სუფარულით 1892 წლამდე და ამა წელს კი შეუნარჯა დათხოვნილი იქმნა რწმუნებული მისადმი მრევლისაგან. დიდ ხანს არ გაუგლია დათხოვნის შემდეგ, რომ განსვენებული უკვე გამოეთხოვა ამ სოფელს.

ანდრძის ატებაზედ დაქვრწინენ. თანამშინცხარ მღვდელი, მით შოკანის ბრძანდობად ბუქმინის ატებამხდრითი ნივანდრა, შემდეგ ანდრძის შესრულბანს მღვდელმა ა. ანდრძელმა წარმოსთქვა შემდეგო მოელე სიტყვა:

«ჴეშმინტად გულმოსახლავა მათთვის მხოლოდ, ვინც გულში ჩაიხედავს, თუღით ჴეცად აღიხლავს, სულეხს გულზედ დაიდებს და ამ სახით მოიგონებს შერს უკანსენელ წმინდს, ღმრთო მამო დაკით! ჴეშმინტად ტეტუა, თუმიცა შერ შთამომავლობით გუჯეს. თანა იუჯი, მკრამ შერ შერს წმინდა გონებით განიზადა თავი შერს საღმრთო მსახურების მისაღებად, მუშუწყლად შერთა მოსაკლთა, მუშუწყლად სხვა განუქვი შინთა. შერ ხანუწკე გონებისად საღმრთო მადლს მიღებს და შერში აღიწყოდა ხეუთელი დაგონიკინდა საღმრთო მადლის მიღებით. გაღმოკელიან შერზედ

სულის წმინდის ძლი, სიტყვისაგან წმინდის სახარებისა: «ქიკობდი და ჴმოკო», «იერედი და განტელსთ», «თხოკოდა» და მოგეტეს. ეს წმიდა სახარების სიტყვები ჴეშმინტად შენზედ აღსრულდა; თუმიცა შერ ანჯითარა სასწავლებელი არ ტქრდა შესრულბულა, მკრამ მიუხედავად ამას შერ მოტანიჭა მღვდელობას ხარისხს, მღვდელობაში შერ იუჯა მარჯვე აღმასრულბელი უკველტარ მღვდელ-მოქმედებათა შერსა რწმუნებულ მრევლთა შოკანს; მრევლისაგან იუჯი შეჯვარებული და მუშუდროთ მითვისებული, შერში არ იყო მიდრეკილება ზირადი სარტობლობასადმი, შერ გიუჯარდა და კადც დაუხარბულად ანრულბად უკველ საღვდელ-მოქმედო წმიდა საღმრთობათა; რწმუნებულ შერდამო ეკლესიასათა განმშენიერბისათვის შერ ზრუნავდი ისთე, რომ გონტ შერს ზირადი სარტობლობისათვის. ამ სახით შერ ღმრსულად დაძისხურე ჴენსია, მკრამ საზუდურად ღმრთო ვითარებამ აღარ დატარდა არც ჴენისად მიღება და არც სხვა, რც ტწადა გულით.

უკანსენელ ღმრს შერ ხმინად გამიგონებდი სოღბე: «ნეტარ იუნენ ღვინულნი სიმამრთლისათვის, რამეთუ მით არს სასუფეველი ცათა».

«სტონდით, მამო ჩემნო! სტონდით თანამწირველნო ჩემნო! სტონდით თქვენ ჩემი მოშოკობით!. სოღო მე განმზადბულ ვარ წარდგომად წინაშე მართლ-მართულისა, სადა არა არს თელღება, უსამართლოება. დანებარ და სხვა...»

და ჩვენც დღეს უკანსენელად გამოთხოვებით მარჯვენეს და მკრამ განმზადობით შემდეგო სიტყვებით: «მშოღობით, თანამწირველნო მამო დაკით! მშოღობით, გულგვიდილო საყურელი მამო დაკით! მშოღობით კითელი მშუქისო. ეკვდრებით ღმერთსა, რათა მინდოტიკვიდროს სასუფეველი ცათა და ნაცლად ამ ეკვქნის უსამონებისა მოტავოს შერ ნეტარება ცათ შინა.

განსვენებულს დანხა ორი სრულ-წლოვანი ვაჟი.

სწორეთ სოცდარი ხალხია ჩვენი სხსაღსო სკოლების დირექტორები.

სკოლებში იმპერატორმა კეთილნება დამტკიცება
სამრველო სკოლების წესდებისა და უმარწოლესად ბრძო-
ლა, რათა უგულა სამრველო ეკლესიებთან დაარსონ
სამრველო სკოლები. ბ. ლივიციამ ეს გამოაცხადა,
რომ სამრველო სკოლები არ განხიან საერო სკოლების
მსაღბობად 8 ვერსის მინიმუმ. ბ. ლივიციამ ბრძანება
რომ ამრველოებო, მთელს ეპარქიაში რელიგი სამ-
რველო სკოლა თუ განხიანოდა, თორემ მეტი არა.
როგორც იქნა დაჯერეს ბ. ლივიცი, რომ ამკარა
მისა განკარგულება უკნონო იყო. მეტამ ბ. ლივიცი
კარვის თვლით მინდ არ უფურესს სამრველო სკო-
ლებს. მის ჭკონია, რომ სამრველო სკოლები ვრცელ-
დებიან ჩვენს იმპერიაში არა მგონი უმაღლესი მართებ-
ლობის ნება-რით და განკარგულებით, არამედ ვიდრ
მღელღების თანხობით! მას წინეთ უმაღლესმა მარ-
თებლობამ გამოაცხადა, რომ აკადემიაში სწავლა-დამთა-
ვრებულთ, სასკოლოებო ხარკით აღზრდილთ, შეუძლიათ
სამრველო სკოლებში დაიკარონ მსწავლებლის ადგილები,
ვიდრე სხვა თანამდებობის იშვებდნენ და მისთან
სამრველო სკოლებში სამსახურა იშვებოთ აღნიშნულ
პირთ ჩატოვლებთ სამსახურში შინაის მიღების დროს.
უმაღლესად გამოცხადდა, რომ საოცრატო სემინარიაში
კურსს დასრულებულთ არ გადახდეთ მათზე დასრულთა
ფული სემინარიაში, თუმცა ისინი მოასურებენ სამ-
რველო სკოლებში მსწავლებლად გადასვლას. ბ. ლი-
ვიცი ესა დღეს უნივერსალს საოცრატო სემინარიაში კურს-
დასრულებულთ, რომელნიც სამრველო სკოლებში ასწავ-
ლიან და მიღებდნენ არაან სულდასხმულნი, რომ მათზე
დასრულთა ფული უკნევი დაბრუნონ. ბ. ლივიციის
არაით დაღუბულია საოცრატო სემინარიაში კურსს
დამთავრებულნი დასრულთა ფული, კინადაც ისინი,
მისა არაით, სასკოლოებო ინტერესებს ეს არ ემარხ-
ნებიან, არამედ სამრველო სკოლებს და ეკლესიებს!
სასკოლოებო სამსახურად ბ. ლივიციის მიანიც. მარტო

საერო სკოლებში სამსახურა. დას, ასე განკარგვისით
როგორც ბატონებს ჩვენი სასკოლოებო განხიან.
და ამისთანა პირებს დიდ ჟამებთან ერთად აღე-
გენ, ურედ წოდებულს, «დახარხარ»-ებს ამ მიზნით,
რომ ამ განკარგებმა კეთილ ინებეს, მოწოდება მო-
იღეს და სურვილი განახლადეს განკარგვაში მისსურებას!

დღე. დ. ლამაზია

ახალი ამბები და შენიშენები.

თბილისის სემინარიის რექტორს, არქიმანდრიტს
ხრანდის ურსოვანა მათი მადლ უგულად უსამღელ-
ღესობის, საეროებოებს ექსარხისის ვლადიმარისაო-
ვის, რომ თბილისის სასკოლოებო სემინარიის ეკლესი-
აში ურველ ხუთშაბათობით ქართულად სწორო. წიწვის
დროს სემინარიის შექვეყნულასის ზოგადობმა მოწა-
ფებმა ქართულად უნდა ივლიობონ. სწორეთ შიშენიერი
განკარგულება, მეტამ ვიდრე უკეთესი იქნებოდა, რომ
ერთ კვირა-დღესასწავლ დღეში რუსულათ გწოროთ და
მეორედ ქართულად. მისინ არც მისთან მოწოდებები
მორღებოდნენ განკარგობებს და სემინარიის უგულა მო-
წოდებებიც დასწრებოდნენ ქართულ წიწვა-ლოცას.

* *

თბილისის სასკოლოებო სემინარიის ინსპექტორს,
ბერ-მონასტრის იანნიკეს ებომა არქიმანდრიტობა და
დანიშნულ იქნა კვიკას სასკოლოებო სემინარიის რექ-
ტორად, ნივლად არქიმანდრიტის პეტრესი, რომელიც
უმაღლესად დანიშნ სურუშის ეპარქიაშია.

ახალი დაწინაურება მ. იანნიკესი სასამარად
დაუწინა საქართველოს სამღვდლოებსა, მეტამ ამისთანა
პატრონისი ინსპექტორის მოშორება უგულას საწვენად
დაუწინა. სამწუხაროდ, ამ ბოლო დროს მღვირ სმინად
იღვლებიან ჩვენი სემინარიის რექტორები და ინსპექტო-
რები და ამ განმეობამ, არ შეიძლება, ცუდად არ იმე-
ტადეს სწავლა-აღზრდის საქმეზე ამ სასწავლებელში.

სახელმძღვანელო, საყურადღებო, საჭირო და სასარგებლო ცნობათა განყოფილება.

უ რ ა.

(გაყოფა ფუტკრის ოფანისა რამდენიმე ოფანად).

(გაგრძელება *)

ერთი სკილამ შეიძლება რამდენიმე ნაყარი გამოვიდეს. ნამდვილი არის პირველი ნაყარი, რომელსაც მიჰყვება კერცხის მდებელი ძველი დელო; შემდეგ ნაყრებს გაჰყვება ხშირად რამდენიმე უნაყოფო (უმამლო) დელო. შეიძლება ყრამლის ძველი დელო, რაიმე მიზეზისა გამო, დაიკარგა, ანუ მოკვდა, ფუტკრები ახალს გამოიყენან და ამისთანა შემთხვევაში პირველ ნაყარსაც ახალი დელო გაჰყვება.

ხშირად ხდება, რომ ფუტკრები სულ გამოდიან და სტოვებენ ცარიელ ცუკს. ეს არ არის ყოველთვის მშვიდი, ანუ ბურნისაგან დასუსტებული ფუტკრის ოჯახი. ამისთანა ფუტკარი ხშირად პატრონისათვის დაკარგულია. დიდი ცოდნა და მოვლა უნდა მის გალონიერებას.

ფუტკრების განჯილობა.

კარგ ნაშრომობის დროს და ამინდებში ფუტკრების გარჯილობა ჰემშირატად გასაოცარია. ამკვარ გარემოებაში მათი სიცოცხლე არ აღემატება ექვს კვირას—მაღლე იხოცებიან უზომო შრომისა გამო. რამოდენად გამრჯელები არიან ისინი, ხანს იმისაგან, რომ კარგ ნაშრომობის დროს მათ 14 დღის განმელობაში შეუძლიათ არა თუ მარტო მიაშაღონ სკაში, არამედ გააყონ კიდვე თაფლით და სხვა საჭირო ნივთიერებაებით. ამაში დარწმუნდებით, თუ ნაყარს ნახათ მგზუთმეტე დღეს ახალ სკაში ჩასმის შემდეგ. ღონიერი ნაყარი ამ დროის განმელობაში შეიღრება ჩარჩოს გააყებს ფიჭით, ბარტყით, მათთვის

საკებად საქმარი თაფლით და ყვავილის ფქვილით. ძალიან კარგ დღეებში მათ შეუძლიათ დღეში მოგროვონ 7-დღან 14 გირვანქამის თაფლი და მასთან არ დასტოვონ სხვა სამუშეგარიც.

მიუხედავად ამისა მოხდება, რომ ზოგიერთი სკები ზარმაცობენ და არ იჩენენ ისეთს მოქმედებას, როგორსაც იჩენენ სხვები. მისი მიზეზები, შეიძლება, ბევრნაირი: დედოს დაკარგვა, ავადმყოფობა მისი, ანუ სიბერე, ბარტყების სიმრავლე, რომელიც მომეტე ფუტკრების სიმრავლესაც მოითხოვს. შეიძლება, რომ ახალი გამოჩენილი თაფლის წყარო გერევი მიეგნოს, ანუ კიდვე და სკა თაფლით, შეიძლება, საესვა. თუ გასურსთ ამისთანა სკების მოხმარება, დაობლებულს უნდა მისცეთ დელო, ავადმყოფს ანუ ბებერ დედოიანს—კარგი დელო, ამოაკლოთ თაფლი თაფლით საესეს და—ბარტყი ბარტყით საესეს და მათ მაგიერ მისცეთ ცარიელი ფიჭები, რომლებსაც ახალი თაფლის წყარო ვერ მიუგნიათ, მათ წააჭამეთ ცოტადენი თხელი თაფლი, რომ გარედ სამუშეგად გამოიტყუოთ. ღონიერი სკებისათვის სასარგებლო ავარეთვე ბინის გადიდება, რომ ხელი არ შეეშალოს თაფლის შენახვას და ავრეთვე ფიჭებიც აკეთონ, რადგანაც ფიჭის მკეთებელი ფუტკარი მტრად მშრომელია.

ფუტკრების სისუფთავე.

რამოდენად შრომადა მოქმედება ფუტკრებისა გასაკვირალი, იმოდენად სისუფთავეა მათი სანატრელი ყოველი ღონიერი კაცისათვის. არასოდეს არ შეიძლება, რომ საღმა ფუტკარმა თავის ნაკელით სკა გააუწმინდოს; ავრეთვე იწვევს მათ ყურადღებას ყოველგვარი უწმინდურობა სკაში. მეკვარ ფუტკრებს, ფიჭის ნაგლეგებს და სხვათა მაშინვე გაიტანენ სკიდგან. შეიძლება სკაში მოკლეს ცხოველი, ანუ მწერი და ვერ შეიძლოს მისი კარნი გატანა, მაშინ ისინი დაუარევენ მას დინდგელათი, შემოლოცენ გარშემო, რომ სუნით არ შეეუხდნენ. კარგად იციან, რომ მათთვის დამავალი მტრები უფრო მენებელნი არიან როგორც სუნით, ავრეთვე მით, რომ ისინი ხდებიან მათი მტრების გასაშენებელ ბუდეთ.

თავის თავის დაცვა ფუტკრებისაგან.

ფუტკარი იკბინება მხოლოდ მაშინ, როდესაც მას ხელით დააწვებიან, რამეზედ მიაჰყლიტენ, პირის

სიმართლეს ჩასულთქმენ სკაში, ერთის სიტყვით, როდესაც რითმე აწუხებენ; აგრეთვე იკმინება სკის ახლოს სკისა და დედოს დასაცველად. თავის ბინის მოშორებ კი, გარედ მუშაობის დროს, ის მეტად ფრთხალი მწერია და არაოდეს არ ფიქრობს, რომ ზირველად თვითონ დაეცეს თავის მტერს, რადგანაც კარგად იცის, რომ კბენის შემდეგ უნდა მოკედეს, საკბენი იარაღი კბენის დროს ნაბენ ადგილში რჩება და იმის შემდეგ მისი ვადარჩენა შეუძლებელია. მაგრამ თუ სკის ახლოს დგახარ და აქნევ ხელს, ანძრევე თვალებს, წარბებს, თავს, ტანისამოხს, ფუტკრები ძლიერ ხელდებიან და იკმინებან.

ცინც ჩუმად უვლის ფუტკრებს, ცრიდება ხმაურობას და მოძრაობას, ის თავისუფალია ფუტკრების კბენისაგან. ერთჯერ დაკბენილს ფუტკრებისაგან კაცს, შემდეგი ნაბენები ძლიერ აღარ უშენდებდა და არ უსიღებდა. ფუტკრებისაგან ძალიან დაკბენილ კაცს აძლევენ შაქარზე დასხმულს სამის და არა მტის ფუტკრის გესლს; სიმსივე საათში გაივლის. სკებთან მუშაობის დროს მხად უნდა გქონდეს მაკილანგლის (ოხრახუშის) ფოთლები. ნაბენზედ უნდა წაისრისოთ და აღარ ვასიღებდა.

ქ უ რ დ ა ბ ა

კარგ ამინდში, როდესაც მცენარეულობას თავლი არ აქვს, ზოგიერთი ფუტკრები ემგზავრებიან სხვა სკები-საკენ თავლის მოსაპაროვად, თუ ერთმა ფუტკარმა მაინც იშოვა საქურდული, ნაქურდული მას შიაკეს სკაში, შემდეგ გაბრუნდება ხელმოვრედ, მაგრამ არა მარტო, არამედ მრავალი სხვა ფუტკრებიტურთ. ამ გეგარად რიცხვი ქურდებისა თან-და-თან იმრავლებს და ბოლოს ქურდობა ცარცვად გარდაიქცევა. ხშირად მოხდება, რომ ქურდები დაეცებიან სუსტ სკას, დაზოცვენ ყარაულებს, წართმევენ, თუ რამე აქვს მათ და დანარჩენ ფუტკრებსაც თან ტყვედ წაიყვანენ. ქურდების ჰატრონს ამით არაფერი სარგებლობა აქვს, ამიტომ რომ ფუტკარი, როგორც კაცი, თუ ერთჯერ დაადგა უპატიოსნო გზას, მისი გასწორება ძნელია, როდესაც სხვაგან გამოვლევით ქურდებს საქურდული, მას უკან მესობელ სკებს შეგბატყებიან და რამოდენიმე დღის განმავლობაში მთელ საფუტკრეს განადგურებენ. მეფუტკრე ხშირად ვერ ატყობს, რომელ სკაშია ქურდობა, ქურდვენ სკას, თუ სკა

ქურდობს, ვერ გაუგია, ამ შემთხვევაში მეფუტკრემ უნდა დაიჭიროს ფუტკარი, გასრისოს: თუ ცარიელი აქვს ჩინჩაგი, მაშინ სკიდგან სხვაგან მიდის საქურდ-ლად, თუ სასეე აქვს თავლით, მაშინ სკიდგან გააქვსთ თავლი. ანუ ასე უნდა მოიქცეთ: სკის გამოსაფრენ თვალთან დასდებთ და შევიდგან ფქვილს დაყრით წამსველად ფუტკარს. თუ ფუტკარი სადმე სხვა სკაში შევიდა, მაშინ უკანასკნელი ვასინჯეთ და რომელიც სუსტია, იმას ქურდობენ.

როდესაც შეიტყობთ, რომელი სკა იქურდება, მაშინ ორად შეკეცილი ბადე, ანუ მის მსგავსი საგანი წააფარეთ საფრენ თვალზე და თუ ქურდები უშვევლად მოერიდებიან, სკაში მცხოვრები კი მალე მიჩნევიან. ქურდების წინააღმდეგ საშვალებელ ითვლება აგრეთვე ნავთი. მას წაუსმენ გამოსაფრენ თვლებზე, ქურდები სუნს ცრიდებიან და ქურდობას თავს ანებებენ, დაზღურები კი ადვილად ეჩნევიან შემაწუხებელ სუნს.

ფუტკრის წება ანუ დინდგელა.

გარდა თავლისა და ყვავილის ფქვილის ფუტკრებს შვაქვსთ სკაში ვგრედ წოდებული წება ანუ დინდგელა—ფისის მსგავსი ნივთიერება, რომელსაც იღებენ ფუტკრები ყლორტებსა და ნორჩ ფოთლებიდან. დინდგელას ხმარობენ ჯუჯუტუნების და ნაზზრების დასაგულესად, აგრეთვე სკაში მკვდარი ცხოველების დასაზღურავად, გადასალესად, რომ დალობის დროს არ შეწუხდნენ სუნისაგან. დინდგელა, გარდა ამისა, იმპარება გამოსაფრენი თვლების დასაეწრო-ებლად სიცივეში.

კომნობანი ფუტკრისა.

ყნოსვის გრძობა ფუტკარს, უეჭველია, ძლიერ განვითარებული აქვს; მის საშუალებით მას შეუძლია გამოიკნოს თვისი ბინა, თვისი დედო სხვისაგან, თვისი თანამშრომლები სხვა ფუტკრებიდან. ამბობენ, რომ თვითელი დედო განსაკუთრებულ სუნს აძლევს სკასა და, სწორედ, ქუთუში მოსასვლელიც არის. რამოდენიმე საათის მანძილზე ისინი ტყობულობენ თავლის არსებობას და ეშურებიან საშოვარს. აგრეთვე ადვილად პოულობენ მოშორებ დადგმულ

თავლს. თანასწორ ყნოსვისა განვითარებული აქვსთ მათ მხედველობაც. ყრის ანუ ნეაჩრობის დროს, როდესაც პარში გაცოფებული ირევიან ერთი-ერთიმანეთში, არ შეიძლება ერთი მეორეს დაეჯახოს, თუღლები ფუტკარს ორგავარი აქვს: ორი აქვს თავის იქით-აქეთ და სამი წინ ერთად. აგრეთვე ძლიერ განვითარებული აქვსთ ფუტკარებს შენების, სმენის და გემოვნების გრძობანი.

სასწრაო ფუტკრებისა.

ფუტკრების სასწრაო არის თავლი და ყვავილის ფქვილი. თავლი, რომელსაც ზიღვენ ფუტკრები სათაფლე ჩინახებით, შესდგება ნახშირბადის, წყალბადის, მჭებადის და რამოდენიმე აზოტისაგან. ყვავილის ფქვილი კი, რომელსაც აგროებენ ფუტკრები ყვავილებისაგან, შესდგება უმეტესად აზოტის ნითიერებისაგან. პირველი შევლია უფრო სუნთქვაში და სითბოს შენახვაში, მეორე კი აძლევს სისხლს და ხორცს—აახლებს ფუტკრის სხეულს, ამისათვის ბარტყების საკვებად უფრო საჭიროა ყვავილის ფქვილი. გასაკვირალი არაა, რომ ფუტკრები ვახაფთულზე ძლიერი ბარტყობის დროს დიდს მოწონებთ ესოდენიან თევზნით სკაში ყვავილს ფქვლს. რადგანაც ეს ნითიერება ზამთარშიაც საჭიროა, ფუტკრები კარგ ნაშრობობის დროს ფქვებში აგროებენ მას, გლვსენ თავს და იწახვენ. ეს შენახულდება დიდ საჭიროებას შეადგენს, რადგანაც ფუტკრები თითონაც ხმარობენ ზამთარში და უფრო მეტად ბარტყებისათვის ახალ გამოზაფთულზედ, როდესაც ჯერეთ კიდევ კარში არ მუშაობენ სიცოცხებისა გამო. ვადალესვა, თავის დახურვა თავლიანი და ყვავილის ფქვილიანი ფქვებისა მისთვისაა საჭირო, რომ თუ თავლია დარჩა, თავლიცა და ფქვილიც სითბოსა და სწოტისაგან მჟებდება და ფუტკრებისათვის მეტად მავნებელი შეიქმნება. მართალია, რამოდენიმე ფიქს თელები თავლია რჩება, მაგრამ მათ ფუტკრები სტოვებენ დასახარჯავად და მალე სქამენ. თავლისა და ფქვილის ზავისაგან ფუტკრები წყლით ამზადებენ ბარტყების საკვებს. ეს რომა მსჯესი საკვები ისეთი საჭირო არის ფუტკრის მატლებისათვის, როგორც ნაძვილი რძე ცხოველების ბარტყებისათვის.

თუ ნაშრობობა უნებია, მაშინ ფუტკრები მეტს თავლსა და ფქვილს სქამენ, ეინემ მათი არსება მოათხოვს, რისი შედეგი არის ნამეტანი საკმელის ქონად ქცევა და ოფლად გამოსვლა ტანდღან, რომელსაც ჩვენ უწოდებთ წმინდა სათეთლს.

რომ ავიღოთ ფუტკარი და დაავტკრდეთ მუცელზე, ჩვენ შევამჩნევთ ოთხ რგოლს. ამ რგოლზე არის რვა პატარა სიღრმავე, რომელშიაც გამოდის სათელი თხელი ქერწლის ფრად; ეს ადილიად შესამჩნევია უბრალო თვლით. ამ ქერწლებს ფუტკრები ერთ-მეორეს აცლიან და ამწებენ ფიკებს. სშირად ნახავთ ამისთანა ქერწლებს დაბნეულს სკის იატაკზე.

რედაქციის ვასუხი.

მღვ. ი. ბ.—ქს. სახარება ბრძანებს: „რომელმან აღიზაღლოს თავი თვისი, იგი დაჰდაბლდეს და რომელმან დაჰმდაბლდოს თავი—იგი აჰაღლდეს“. ვეცადით, რომ ჩვენი მოკვლეობა მტკიცედ აღუვსარდული და სხვის თქმას უწოდებდეს ნუ მივაქცევთ...

იმე დის ავტორს. მშვენიერი ლექსია, მაგრამ რაღაც ეჭვი გვაქვს მის არიზალობაზე...

დ. ალ. გე—ას. წერილი დიდა და მნიშვნელობა მცირე აქვს. არ იბჭებება.

მალ. პოლ—ქს. თქვენი ლექსი ტყვე (მიბაძვა) არ იბჭებება.

გ ი ნ მ ე ს. ყველა მღვდელს, რომელსაც კი სურს, შეუძლია სავსელსო უწებანი გამოიწიროს ბლალოჩინის დაუკონსავადც. გროში კაპეივი არ უნდა გადახდეს მრევლს სიფის შედგენისათვის, მაგრამ ალბათ იქ, სადაც ძველს და რბალში აქვსი გამადარი „აღების“ სურვილი, იღებს და იძლევიან კიდევ ალბათ...

შინადასი: ქართლ-კახეთის შიელი სამღვდელოების ეპარქიალური კრებისა გამო ქ. თბილისში.—წერილი ახალსენაკიდან.—ჰედაგოგური შენიშვნები სამრევლო სკოლების მასწავლებელთა საყურადღებოდ.—წერილი რედაქციის მიმართ—საოცარი შემთხვევა.—ნეკროლოგი.—სწორეთ საოცარი ხალხია ჩვენი სხალო სკოლების დირექტორები!—ახალი ამბები და შენიშვნები.—გაყოფა ფუტკრის ოჯახისა რამოდენიმე ოჯახად.—რედაქციის ვასუხი.